

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНИХ ПОЗИЦІЙ ТА ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Тарасевич Н. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: nvt4364@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2110-7320

Римаревський А. І., студент 4 курсу факультету фінансів та банківської справи, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: andrewrymar@meta.ua

***Анотація.** Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та практичних аспектів формування ресурсних позицій та потенціалу банківських установ у міжнародному контексті. При написанні статті використовувалася системно-аналітичний метод; метод угруповань – для систематизації фактичних даних; метод графічного відображення аналітичних даних – для відображення аналітичної інформації. Окреслено характерні властивості ресурсних позицій вітчизняних та зарубіжних банківських установ. Визначено необхідність використання матричних методів для виявлення конкурентних переваг банку, порівнюючи з позиціями лідерів. Обґрунтовано критерії ресурсних позицій відповідно до стратегічної орієнтації банків. Проаналізовано динаміку депозитних ресурсів європейських банків. Визначено пріоритетні напрями оптимізації ресурсного потенціалу вітчизняних та європейських банківських установ. Практична значимість дослідження полягає у визначенні напрямків оптимізації ресурсного потенціалу вітчизняних та європейських банківських установ.*

***Ключові слова:** фінансові ресурси, ресурсна позиція, ресурсний потенціал, банківські установи, депозитні джерела, матрична модель.*

INTERNATIONAL ASPECTS OF FORMATION OF RESOURCE POSITIONS AND POTENTIAL OF BANKING INSTITUTIONS

Nataliia V. Tarasevych, PhD in Economics, Associate professor of the Department of Banking, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine
e-mail: nvt4364@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2110-7320

Andriy I. Rymarevskiy, 4th year student of the Faculty of Finance and Banking, Odesa National University of Economics, Odesa, Ukraine
e-mail: andrewrymar@meta.ua

***Abstract.** Purpose. The purpose of the study is to substantiate the theoretical foundations and practical aspects of the formation of resource positions and the potential of banking institutions in the international context. Method. When writing the article, a system-analytical method was used; grouping method - to systematize factual data; method of graphical display of analytical data - for displaying analytical information. Results. The characteristic properties of resource positions of domestic and foreign banking institutions are outlined. The need to use matrix methods to determine the competitive advantages of the bank compared to the positions of the leaders is determined. It is proposed to use the Boston Consulting Group (BCG) model to determine the bank's competitive resource position. Reasoned criteria for resource positions in accordance with the strategic orientation of banks and the level of efficiency in the formation of financial resources. The main characteristics of the model are highlighted, including the following elements: segmentation; indicators (volume of deposits, equity, external debt and volume of loans granted); strategic orientation; analysis of competitive position. The dynamics of deposit resources of European banks are analyzed. The priority directions for optimizing the resource potential of domestic and European banking institutions have been determined, which involves the use of the following main measures: ensuring client trust in the banking institution through awareness of banking products and services; reduction of total costs for the formation of the resource base, optimization of pricing; implementation of a balanced credit and investment policy, taking into account the terms and volumes of the resource base. Practical importance. The practical significance of the research lies in the determination of directions for optimizing the resource potential of domestic and European banking institutions.*

***Keywords:** financial resources, resource position, resource potential, banking institutions, deposit sources, matrix model.*

JEL Classification: F200, G 210, G 240.

Постановка проблеми. Вітчизняна банківська система нині знаходиться на стадії переходу на абсолютно новий етап розвитку, який визначається зростаючою конкуренцією між банківськими установами та потребою у збереженні або посиленні ринкових позицій та ресурсного потенціалу, що впливає на всі аспекти банківської діяльності. Характеристикою банківської установи як інституту фінансового ринку є те, що головна частка фінансових ресурсів формується шляхом залучення та позичання грошових коштів, необхідних для реалізації активних банківських операцій. Збільшення обсягів проведених операцій та інтенсивна конкуренція вимагають від банків покращення якості управління різними джерелами фінансових ресурсів та перегляду стратегій, які покладені в основу формування депозитної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потенціал банківської установи є певним набором ресурсів, які відображають здатність до проведення цільової діяльності. У банківській науці існує два основних підходи, що визначають ресурсний потенціал. Перший підхід розглядає ресурсний потенціал як суму грошових і матеріальних або нематеріальних активів, що належать банку. Більшість вітчизняних вчених дотримуються саме першого підходу, серед них Ю. І. Онищенко, М. О. Коробченко [1, с. 85], В. В. Кудряшова, О. В. Лиса [2, с. 144], О. А. Єрмоленко, О. О. Коковіхіна, Н. М. Лисьонкова [3, с. 185] та ін. Другий підхід визначає ресурсний потенціал як різницю між загальною сумою коштів, залучених та запозичених банку, та рівнем його ліквідних резервів. Представниками цього підходу є С. М. Халатур, О. М. Грабчук, Я. Д. Богачов [4, с. 149], Н. М. Чиж, Н. А. Мостовенко, Т. І. Коробчук [5, с. 186], Є. В. Іноземцева, В. В. Волкова [6, с. 58] та інші науковці.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Категорія ресурсного потенціалу та її наповнення важливі для оцінки перспектив розвитку кредитно-інвестиційної діяльності банківської установи, оскільки ця діяльність узагальнює можливості розширення, поповнення, відтворення джерел всіх наявних ресурсів. У наукових працях присвячено недостатньо уваги особливостям формування саме ресурсних позицій та потенціалу банківських установ, враховуючи різноманітність поглядів вчених на цю проблематику.

Мета дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та практичних аспектів формування ресурсних позицій та потенціалу банківських установ у міжнародному контексті.

Основний матеріал. Сучасні умови банківської конкуренції та зміни у зовнішньому середовищі вимагають від банків не лише управління наявними фінансовими ресурсами, але й розробки стратегічного підходу до формування потенційних ресурсів. Це є ключовим для досягнення прибутковості та високої позиції на ринку банківських послуг у довгостроковій перспективі. Для вдосконалення стратегій управління фінансовими ресурсами банкам важливо використовувати концепцію ресурсної позиції. Це комплексний показник, який визначає обсяг, структуру джерел формування банківських ресурсів, враховує конкурентні переваги на ринку та визначає пріоритети у ресурсному розвитку.

Характерні властивості ресурсних позицій вітчизняних та зарубіжних банківських установ надані на рис.1.

Для визначення конкурентних переваг, порівнюючи з позиціями лідерів, використовують матричні методи, які часто застосовують консалтингові фірми США. Однією із сучасних моделей корпоративного планування є модель Бостонської консалтингової групи (BCG).

При адаптації положень матриці BCG для банківського ресурсного потенціалу увага зосереджена на грошових потоках, що використовуються для проведення операцій у певному сегменті діяльності або виникають внаслідок вкладення ресурсів у банківські активні операції. Згідно з теорією BCG, рівень нагромадження та використання коштів залежить від темпів зростання попиту на ринку ресурсів та відносної частки банку (або групи) на цьому ринку [7].

Модель BCG зазначає основними цілями банку зростання норми та обсягу прибутку, який можна отримати через реалізацію чотирьох можливих сценаріїв: збільшення питомої ваги банку на ринку фінансових ресурсів; конкуренція за збереження частки на ринку фінансових ресурсів; максимальне використання наявної ресурсної позиції банку на фінансовому ринку; припинення використання неефективних ресурсних стратегій банку [8].

Конкурентні позиції банку визначаються питомою вагою установи на ринку фінансових ресурсів, яка обчислюється як відношення фінансових ресурсів до обсягу ресурсів банку – лідеру ринку. Якщо коефіцієнт більший за 1, це свідчить про сильні конкурентні позиції банку на ринку, якщо менше 1 – інші установи мають сильніші конкурентні переваги. Матрична модель (BCG) визначення ресурсних позицій банків надана у таблиці 1

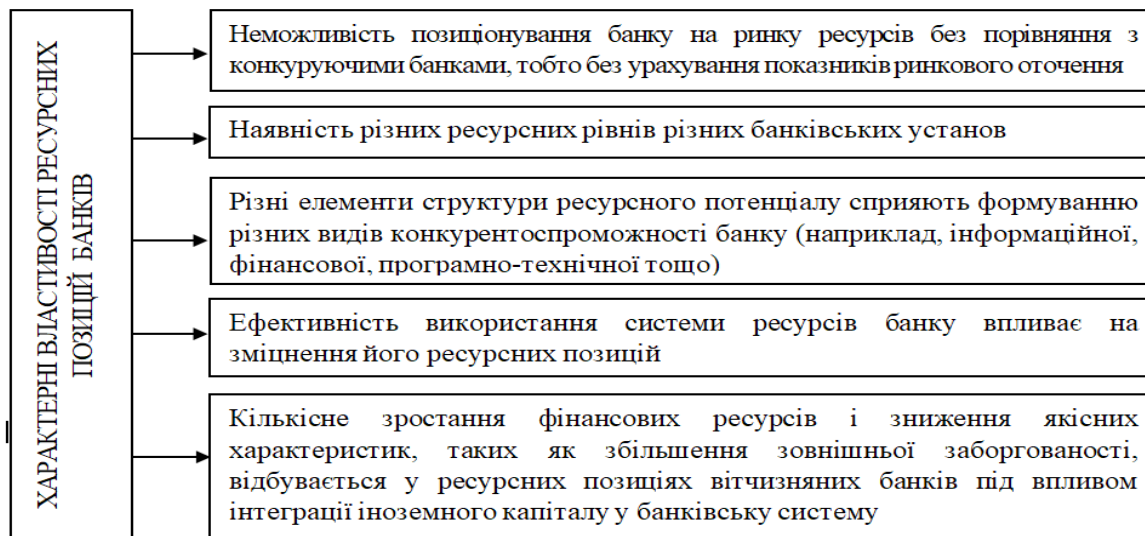

Рис. 1. Характерні властивості ресурсних позицій банківських установ

Джерело: складено авторами за матеріалами [7, с.185]

Підхід фахівців Boston Consulting Group визначає такі положення щодо ресурсних позицій вітчизняних банків: визначення ресурсних позицій банківських установ за допомогою матричної моделі; кожен квадрант матриці відповідає визначеній ресурсній позиції; критерії ресурсних позицій: обсяг депозитних ресурсів, величина власного балансового капіталу, розмір зовнішнього боргу банківських установ, сума клієнтських кредитів.

Вибір критеріїв обґрунтований тим, що дозволяє порівняти ресурсні позиції чотирьох груп вітчизняних банків та визначити джерела ресурсів та напрями їх використання для кредитування економіки [8].

Таблиця 1

Матрична модель (BCG) визначення ресурсних позицій банків

Характеристика параметрів матриці	Зародження	Зростання	Зосередження	Скорочення
Економічний показник зростання попиту на фінансові ресурси	Високий (більше 50%)	Високий (більше 50%)	Низький (менше 50%)	Низький (менше 50%)
Питома вага на ринку фінансових ресурсів	Низька (менше 1)	Висока (більше 1)	Висока (більше 1)	Низька (менше 1)
Дії щодо посилення ресурсних позицій	Збільшити частку на ринку фінансових ресурсів, що забезпечить посилення ресурсних позицій	Зберегти і / або збільшити частку на ринку ресурсів із забезпеченням стійких темпів зростання попиту на ресурси	Утримувати або збільшувати частку на ринку ресурсів у межах цього сегменту матриці	Скорочувати або нівелювати частку на ринку ресурсів, якщо це прийнятно, - функціонувати в цьому сегменті

Джерело: складено авторами за матеріалами [9; 10]

Отже, матрична модель визначення ресурсних позицій є інструментом оцінювання, що дозволяє класифікувати банки відповідно до їх стратегічної орієнтації та рівня ефективності у формуванні фінансових ресурсів. Основні характеристики моделі включають такі елементи: сегментування; показники (обсяг депозитів, власний капітал, зовнішній борг та обсяги наданих кредитів); стратегічна орієнтація; аналіз конкурентної позиції [9; 10].

Матрична модель визначення ресурсних позицій є корисним інструментом для управління ресурсною базою та формування ресурсного потенціалу вітчизняних банків. Протягом останніх років вітчизняні банки працюють в умовах великих викликів, таких як світова пандемія, політичні конфлікти, економічна нестабільність, воєнні дії. Найбільш значущу роль в їх діяльності відіграють депозитні операції, які безпосередньо піддаються впливу цих викликів. У практиці зарубіжних банків залучені через депозити фінансові ресурси є основним джерелом для підтримки та розвитку банківської сфери.

Простежимо загальну динаміку темпів приросту депозитів юридичних та фізичних осіб європейських банків на рис. 2.

Рис. 2. Загальні депозити європейських банків зони євро, темпи приросту

Джерело: складено авторами за матеріалами [11]

Слід зазначити, що з початку 2000 року до 2009 року спостерігалася позитивна величина темпів зростання депозитних ресурсів європейських банків. Після 2009 року також простежується позитивний тренд збільшення темпів зростання депозитів. Найбільшу позитивну величину темпів зростання загальних депозитів мав у 2021 році, коли значення досягло 20,00%. Останні роки – 2022-2023 роки – характеризуються скороченням позитивних величин зростання депозитних ресурсів банків та поступовим переходом до негативних значень на початку 2024 року до -0,6%.

Простежимо динаміку депозитів юридичних та фізичних осіб європейських банків за строками залучення до 1 року (рис.3).

Рис. 3. Обсяги банківського бізнесу – короткострокові депозити європейських банків зони євро із терміном погашення до одного року

Джерело: складено авторами за матеріалами [11]

Дані показують, що динаміка короткострокових депозитів європейських банків зони євро має хвилеподібний тренд – із зростанням обсягів впродовж 2003-2008 років та тривалим скороченням впродовж 2009-2018 років за депозитами юридичних осіб та 2009-2022 років за депозитами фізичних осіб.

Протягом останніх двох років короткострокові депозити корпорацій та депозити домашніх господарств характеризуються значним зростанням обсягів, але за цими категоріями клієнтів

сума не перевищувала рівень 2007-2008 років.

Простежимо динаміку довгострокових депозитів юридичних та фізичних осіб європейських банків за строками залучення понад 1 року (рис. 4, 5).

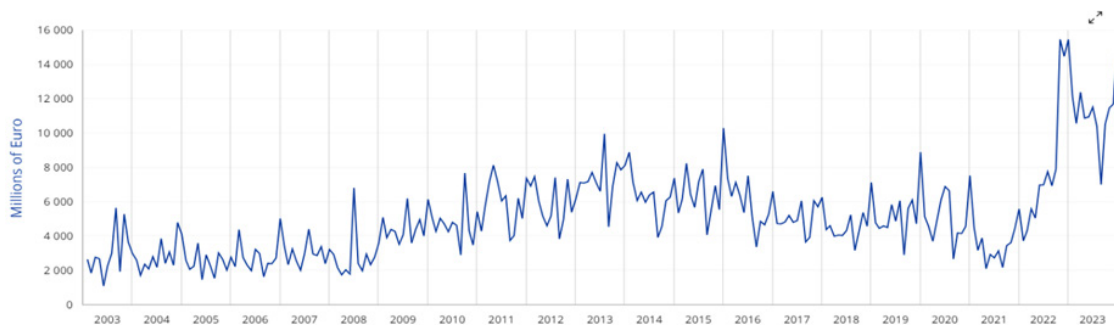

Рис. 4. Обсяги банківського бізнесу – депозити корпорацій європейських банків із терміном погашення понад один рік

Джерело: складено авторами за матеріалами [11]

Дані показують, що динаміка довгострокових депозитів європейських банків зони євро за депозитами фізичних осіб має варіаційну тенденцію – із зростанням обсягів впродовж 2010-2013 років та тривалим скороченням впродовж 2014-2022 років; за депозитами юридичних осіб спостерігається поступова варіаційна тенденція до зростання їх обсягів із значним збільшенням впродовж 2022-2023 років.

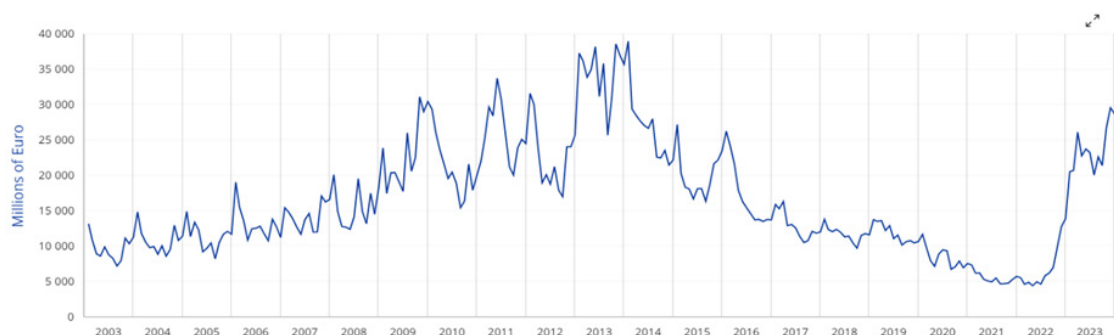

Рис. 5. Обсяги банківського бізнесу – депозити домогосподарств європейських банків із погашення понад один рік

Джерело: складено авторами за матеріалами [11]

Слід зазначити, що серед депозитів банків зони євро, залучених від домогосподарств, короткострокові депозити перевищують обсяги довгострокових коштів на початок поточного року. Також серед депозитів банків зони євро, залучених від корпорацій, короткострокові депозити значно перевищують обсяги довгострокових коштів. Загалом депозити корпорацій незначно перевищують депозитні кошти домогосподарств [11].

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити висновок, що у сучасних економічних умовах оптимізація ресурсного потенціалу вітчизняних та європейських банківських установ передбачає використання наступних заходів: випереджаюче зростання власного капіталу банків, потрібного для підвищення довіри до банківських установ; посилення відповідальності власників та менеджменту банків за якість управління ресурсною базою; забезпечення клієнтської довіри до банківської установи шляхом інформованості про банківські продукти та послуги; зменшення загальних витрат на формування ресурсної бази через поступове зниження рівня депозитних процентних ставок, оптимізацію організаційної структури, підвищення продуктивності, зменшення накладних витрат, оптимізацію ціноутворення; впровадження збалансованої кредитної політики з врахуванням строків та обсягів ресурсної бази; зниження питомої ваги проблемних кредитних вкладень; формування оптимального портфеля фінансових ресурсів

банківської установи відповідно до потреб, можливостей функціонування фінансового ринку; застосування сучасних методів управління банківським ризиками.

Список літератури

1. Онищенко Ю. І., Коробченко М. О. Проблеми формування ресурсної бази банків України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2018. Вип. 30(2). С. 84-89.
2. Кудряшова В. В., Лиса О. В. Окремі аспекти формування ресурсного потенціалу банківської системи України. Бізнес-навігатор. 2021. Вип. 6. С. 143-147.
3. Єрмоленко О. А., Коковихіна О. О., Лисьонкова Н. М. Перспективи нарощення ресурсного потенціалу банку за рахунок активізації процесу залучення заощаджень населення. Приазовський економічний вісник. 2021. Вип. 1. С. 183-188.
4. Халатур С. М., Грабчук О. М., Богачов Я. Д. Удосконалення теоретичних засад управління фінансовими ресурсами комерційного банку. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 1. С. 48-53.
5. Чиж Н. М., Мостовенко Н. А., Коробчук Т. І. Оцінка джерел формування ресурсної бази банків в Україні. Економічний форум. 2019. № 3. С. 184-188.
6. Іноземцева Є. В., Волкова В. В. Концептуальні засади удосконалення формування ресурсного потенціалу банку. Економіка і організація управління. 2018. Вип. 4. С. 56-64.
7. Барилюк І. В. Механізм реалізації та розвитку ресурсного потенціалу банківських установ в Україні. Науковий вісник Чернівецького національного університету: збірник наук. праць. Економіка. 2018. Вип. 368–369. С. 184–189.
8. Бондарчук М. К., Ющик Ю. В. Стратегічні напрями управління активами і пасивами банку. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки. 2022. № 7. С. 198-203.
9. Черкасова М. В. Теоретичні засади стратегії та стратегічного управління у банківській сфері. Вісник соціально-економічних досліджень. 2021. № 3-4. С. 132-141.
10. Яшкіна Н. В. Аналіз секторів бізнесу підприємства (модель bsc). Приазовський економічний вісник. 2018. № 11. С. 42-45.
11. European Central Bank: Data Portal. Deposits. URL: <https://data.ecb.europa.eu/main-figures/banks-balance-sheet/deposits>. (дата звернення 16.05.2024).

References

1. Onyshchenko, Yu. I., Korobchenko, M. O. (2018). Problems of forming the resource base of Ukrainian banks. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*, 30(2), 84-89. [In Ukrainian].
2. Kudriashova, V. V., Lysa, O. V. (2021). Separate aspects of the formation of the resource potential of the banking system of Ukraine. *Biznes-navihator*, 6, 143-147. [In Ukrainian].
3. Yermolenko, O. A., Kokovikhina, O. O., Lysonkova, N. M. (2021). Prospects for increasing the resource potential of the bank due to the activation of the process of attracting the savings of the population. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, 1, 183-188. [In Ukrainian].
4. Khalatur, S. M., Hrabchuk, O. M., Bohachov, Ya. D. (2023). Improvement of theoretical principles of management of financial resources of a commercial bank. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 1, 48-53. [In Ukrainian].
5. Chyzh, N. M., Mostovenko, N. A., Korobchuk, T. I. (2019). Assessment of the sources of formation of the resource base of banks in Ukraine. *Ekonomichni forum*, 3, 184-188. [In Ukrainian].
6. Inozemtseva, Ye. V., Volkova, V. V. (2018). Conceptual principles of improving the formation of the bank's resource potential. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 4, 56-64. [In Ukrainian].
7. Baryliuk, I. V. (2018). Mechanism of realization and development of resource potential of banking institutions in Ukraine. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu: zbirnyk nauk. prats. Ekonomika*, 368–369, 184–189. [In Ukrainian].
8. Bondarchuk, M. K., Yushchik, Yu. V. (2022). Strategic directions of management of assets and liabilities of the bank. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". Seriya: Ekonomichni nauky*, 7, 198-203. [In Ukrainian].
9. Cherkasova, M. V. (2021). Theoretical foundations of strategy and strategic management in the banking sector. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, 3-4, 132-141. [In Ukrainian].
10. Yashkina, N. V. (2018). Analysis of business sectors of the enterprise (big mode). *Pryazovskyi*

ekonomichnyi visnyk, 11, 42-45. [In Ukrainian].

11. European Central Bank: Data Portal. Deposits. Retried from: <https://data.ecb.europa.eu/main-figures/banks-balance-sheet/deposits>. (accessed 16 May 2024).

Стаття надійшла до редакції 12.06.2024

Прийнята до публікації 15.06.2024